

Ляшенко-Щербакова В.В.

аспірантка кафедри менеджменту,

Міжнародний гуманітарний університет

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-8697-0870>

Liashenko-Shcherbakova Valeria

International Humanitarian University

Гончарук А.Г.

д.е.н., професор,

професор кафедри менеджменту,

Міжнародний гуманітарний університет

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-9870-4679>

Goncharuk Anatoliy

International Humanitarian University

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ЕФЕКТИВНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ФАРМАЦЕВТИЧНИХ ПІДПРИЄМСТВ

THEORETICAL ASPECTS OF THE EFFICIENCY OF PHARMACEUTICAL ENTERPRISES

Анотація. У статті розглянуто сутність категорії ефективності щодо діяльності фармацевтичних підприємств. Авторами визначено генезис та розвиток цього поняття, його формування та зв'язок між його характеристиками та факторами з точки зору менеджменту. Систематизуючи існуючі в теорії визначення, авторами виділено п'ять основних підходів до розуміння ефективності діяльності фармацевтичних підприємств: функціональний, цільовий, проблемний, аналітичний та комплексний. У відповідності до них ефективність класифіковано за бізнес-функціями, виміром, об'єктами управління та видами і визначено 16 її основних видів. За результатами дослідження авторами надано власне визначення ефективності діяльності фармацевтичних підприємств як комплексної та багатоаспектної управлінської категорії.

Ключові слова: ефективність діяльності, фармацевтичні підприємства, підходи, види ефективності, управлінська категорія.

Постановка проблеми. Під час пандемії COVID-19, що торкнулась фактично усіх країн світу, значно підвищилась роль фармацевтичних підприємств у формуванні суспільного благополуччя та економічного розвитку. Уряди усіх країн витрачають величезні кошти на закупівлю фармацевтичної продукції, формуючи зростаючий попит на неї та покладаючи на фармацевтичні підприємства великі сподівання. Все це виставляє високі вимоги до ефективності діяльності таких підприємств, їх здатності працювати продуктивно та якісно, щоб задовольнити потреби суспільства.

У зв'язку з цим виникає потреба у формуванні теоретичних основ ефективності діяльності підпри-

ємств фармацевтичної галузі як однієї з найбільш суспільно важливих галузей економіки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У світовій управлінській та науковій літературі існує декілька термінів, що у тій чи іншій мірі відповідають поняттю «ефективність» у зв'язку із фармацевтичною галуззю. Зокрема, у англійській літературі використовуються:

1) efficiency, що розглядається як продуктивність, що характеризує здатність підприємства забезпечувати високий випуск продукції (послуг, робіт) з найменшими витратами виробничих ресурсів [1–3];

2) productivity, що визначає наскільки окремі ресурси або їх сукупність завдяки менеджменту та технологіям на підприємстві (галузі) забезпечують випуск продукції (послуг, робіт) [4];

3) profitability, що характеризує здатність підприємства отримувати прибуток, за рахунок як внутрішніх (ресурси, технології, менеджмент), так і зовнішніх факторів (кон'юнктура, регулювання, тощо) [5];

4) performance, більш ширше поняття, яке є комплексом характеристик ефективності (успішності) роботи підприємства, що містить і продуктивність, і прибутковість, і ефективності окремих аспектів його роботи, наприклад організаційної, фінансової, маркетингової, екологічної, тощо [6];

5) effectiveness, що визначає якими зусиллями підприємство досягає необхідного результату у цілому або за окремими напрямками, наприклад у маркетингу, логістиці чи виробництві [7], результативність його діяльності, його здатність досягати поставлених цілей.

Усі ці терміни у тій чи іншій мірі відбивають міру успішності роботи окремих підрозділів, процесів або

підприємства у цілому, зокрема й фармацевтичного підприємства.

Сучасна теорія ефективності діяльності підприємств має багатовікове коріння, що починалось ще з робіт Д. Рікардо, який визначав ефективність як співвідношення результату до витрат [8] та розвивалось у XIX–XX століттях здебільшого у роботах К. Маркса [9], А. Маршалла [10], Дж. Б. Кларка [11] та В. Парето [12]. Завдяки цим науковцям – представникам різних шкіл, вже з початку XX століття поняття «ефективність» стало невід’ємною частиною рефлексії економічних та інших процесів, використання капіталу, робочої сили і техніки. Зокрема, ефективність стає одним з ключових понять у положеннях неокласичної школи політекономії, завдяки включенню економічних систем граничного аналізу і нових методів вивчення питань ефективності виробництва. Виникла теорія граничної продуктивності праці і капіталу, у якій ефективність визначалась як досягнення максимального доходу при мінімальних витратах виробничих ресурсів.

В останнє століття поняття «ефективність» урізноманітнювалось та стало невід’ємною частиною оцінки будь-яких процесів чи дій у різних сферах людської діяльності. Зокрема, у менеджменті воно отримало нового сенсу та розвитку. Завдяки роботам Ф. Тейлора [13], П. Друкера [14] та іншим генераторам управлінської думки відбувається осмислення сутності ефективності та її ролі й різновидів у менеджменті. Зокрема, за П. Друкером [14], розуміння поняття ефіцієнсу як здатність робити речі правильно суттєво відрізняється від поняття effectiveness, що характеризує здатність робити правильні речі. Тобто в управлінській науці ці поняття розрізняються, втім обидва вони спрямовані на досягнення необхідних результатів відповідно з мінімальною кількістю витрачених ресурсів (efficiency) та у повному обсязі та якості (effectiveness).

Втім, у сучасній науковій літературі ефективності діяльності саме фармацевтичних підприємств приділяється недостатньо уваги, враховуючи їх важливість для суспільства та величезну роль у подоланні світових пандемій.

Мета статті. Дана стаття спрямована на систематизацію та уточнення теоретичних аспектів ефективності діяльності фармацевтичних підприємств з позицій менеджменту, враховуючи їх особливу суспільну важливість, зокрема у визначенні цієї категорії, основних теоретичних підходів та класифікації її видів.

Виклад основного матеріалу. Задля упорядкування та визначення ролі кожного з понять, які в тій чи іншій мірі характеризують ефективність діяльності підприємства нами було розроблено схему, що візуально пояснює їх сутність, відмінності та взаємозв’язок між ними (рис. 1).

Виходячи з наявних ресурсів, підприємство розробляє стратегію та планує певні цільові результати,

що воно має досягти. Потім, виконуючі діяльність за планом, управляючи підприємством, воно отримує фактичні результати, що відображаються у його звіті. Різниця (співвідношення) між запланованими цілями та фактичними результатами характеризує результативність (effectiveness) або здатність підприємства досягати поставлених цілей, маючи усі необхідні ресурси. Співвідношення загальних фактичних результатів з ресурсами, що витрачені на їх отримання, визначає ефективність діяльності підприємства (efficiency) або здатність підприємства забезпечувати високий випуск продукції (послуг, робіт) з найменшими витратами виробничих ресурсів. Продуктивність (productivity) дозволяє визначити наскільки ефективно використані окремі чи сукупні ресурси підприємства при отриманні фактичних результатів. Співставлення фактичних результатів з витратами ресурсів визначають прибутковість (profitability) діяльності підприємства. Разом, усі з перелічених характеристик, ефективності формують комплекс характеристик ефективності або успішності (performance) діяльності підприємства. Вона формується під впливом факторів внутрішнього (технології, методи управління, якість ресурсів, кваліфікація та мотивація працівників, тощо) та зовнішнього середовища (законодавство, кон’юнктура ринку, конкуренти, тощо). Тому її рівень лише частково є регульованим з боку менеджменту підприємства. Втім, такі характеристики діяльності як продуктивність, результативність та ефективність, на відміну від прибутковості, значною мірою є керованими та можуть виступати об’єктом управління. Суб’єктом управління ефективністю зазвичай виступають органи управління підприємством. Втім, існують приклади, коли окремі функції менеджменту ефективності можуть передаватись іншим організаціям або установам [15-17] з метою підвищення ефективності та дієвості процесу управління ефективністю певних підприємств чи установ.

Розглядаючи поняття «ефективність діяльності підприємства», його гносеологічні аспекти було розкрито Н. Лазаревою та А. Гончаруком [18], які визначили ресурсний та цільовий підходи до цієї категорії мікроекономічної теорії та менеджменту організації, яка на думку цих авторів виражає здатність підприємства досягати встановлених тактичних та стратегічних цілей з оптимальними витратами ресурсів, що найбільш повно забезпечує реалізацію економічних інтересів його власників. Втім, на нашу думку, такий підхід є достатньо загальним, та кожне з підприємств має свої особливості, зокрема й галузеві, які впливають на цілі, ресурси, економічні інтереси та управлінські методи та мають враховуватись при визначенні та формуванні ефективності діяльності підприємства. Тому доречно було б визначити поняття ефективності для діяльності фармацевтичних підприємств, яка виступає об’єктом цього дослідження.

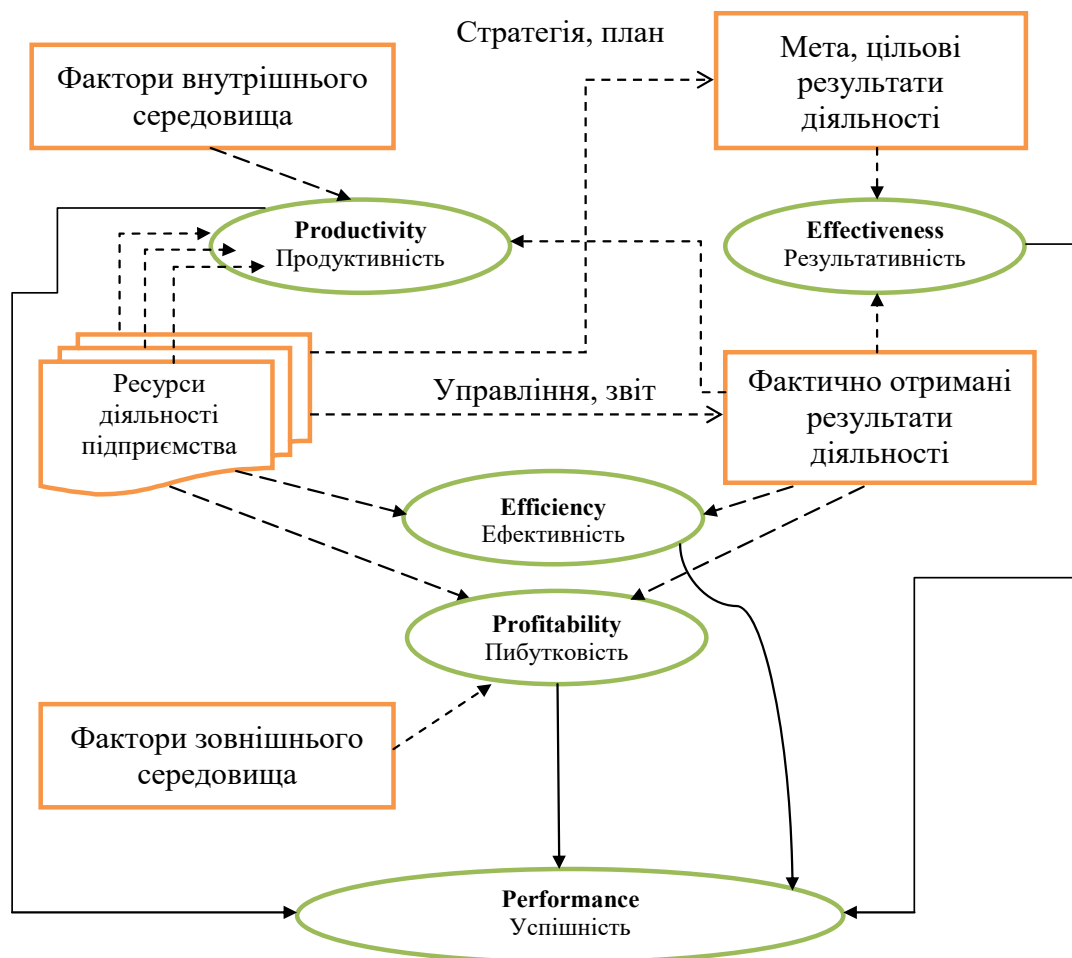

Рис. 1. Формування ефективності діяльності підприємства та зв'язок між її характеристиками та факторами

Джерело: авторська розробка

У сучасній науковій літературі ефективності діяльності саме фармацевтичних підприємств приділяється недостатньо уваги, враховуючи їх важливість для суспільства та величезну роль у подоланні світових пандемій. Серед українських наукових публікацій не було знайдено жодного визначення цього поняття у контексті фармацевтичного бізнесу. У зарубіжній літературі було виявлено лише декілька авторів, які у тій чи іншій мірі розглядали це поняття для фармацевтичних підприємств. Разом з визначеннями вони відображені у табл. 1.

Настільки різне розуміння цього поняття, яке розглядається як комплексна категорія, співвідношення, результат діяльності чи досягнення цілей, бізнес-функція, оцінка зусиль, турботу та навіть дослідження свідчить про недосконалість теорії ефективності та багатогранність категорії ефективності діяльності підприємства навіть в межах однієї галузі виробництва. Систематизуючи існуючі в теорії визначення, нами було виділено п'ять основних підходів до розуміння ефективності діяльності фармацевтичних підприємств, а саме:

1) *функціональний підхід*, який розділяє ефективність за бізнес-функціями (наприклад, фінансова ефективність, ефективність продажів, маркетингу, виробництва, логістики, тощо), узгодженість між якими та результатами діяльності фармацевтичного підприємства має сприяти досягненню його цілей;

2) *цільовий підхід*, який фокусує ефективність діяльності фармацевтичного підприємства на отримання високих результатів та досягнення організаційних і стратегічних цілей, пов'язаних зі зростанням прибутковості, обсягів продажів, частки на ринку, тощо;

3) *проблемний підхід*, який визначає ефективність як одну з головних турбот власників та менеджерів фармацевтичного підприємства, що вимагає від останніх застосування ефективних методів управління та інновацій;

4) *аналітичний підхід*, який концентрує увагу на вимірюванні, аналізі, оцінці та методах дослідження ефективності у різних вимірах, зокрема структурному, динамічному, абсолютному, відносному, тощо;

5) *комплексний підхід*, який розглядає ефективність як комплексну характеристику діяльності фар-

Існуючі підходи до визначення поняття ефективності діяльності фармацевтичного підприємства

Автори	Підхід до визначення поняття
Д. Болдеану та І. Пунья [19]	Визначено як категорію, що має комплексний характер і відображає конкретне розуміння фінансово-економічної ситуації аналізованої компанії. Вона спрямована на реальну інформацію виражену у показниках ефективності.
К. Шін та ін. [20]	Визначено як співвідношення результатів діяльності підприємства та ресурсів або зусиль на їх отримання.
С. Шах та ін. [21]	Визначено організаційну ефективність як результат діяльності суб'єкта господарювання відповідно до його цілей і завдань. Завдяки організаційній ефективності, фармацевтичні підприємства досягають цілей.
Ю. Сьомантрі та ін. [22]	Визначено як частину бізнес-функцій фармацевтичної компанії, які підтримують її загальну ефективність на основі чотирьох аспектів, а саме: фінансовий, клієнтський, внутрішніх бізнес-процесів і навчання та зростання. Тому виконання бізнес-функцій має бути узгоджено з результатами діяльності компанії, щоб вона могла досягти заздалегідь визначених цілей.
С. Їлдиз та А. Каракаш [23]	Визначено як оцінку всіх зусиль, спрямованих на досягнення бізнес-цілей підприємства.
Дж. Нгарі та Р. Гічіра [24]	Визначено як вимірюваний результат рівня досягнення організаційних цілей або вимірюваний результат механізму управління організацією з точки зору підвищення ймовірності успішної реалізації стратегії організацією.
Дж. Карімі [25]	Визначено як одного із результатів досягнення організаційних цілей, зосереджуючись на прибутку, зростанні акцій та співвідношенні боргу та власного капіталу серед інших показників діяльності фармацевтичних підприємств.
Дж. Халт та ін. [26]	Визначено як досягнення організаційних цілей, пов'язаних із прибутковістю та зростанням обсягів продажів та частки на ринку, а також досягнення загальних стратегічних цілей фірми.
Б. Вонгваніч та ін. [27]	Визначено як одну з найважливіших турбот акціонерів та керівників фармацевтичних компаній, досягнення якої вимагає від менеджерів використання нових методів в управлінні бізнесом.
Б. Коджаоглу та А. Кучук [28]	Визначено як якісне та кількісне дослідження, яке досягає своєї мети шляхом аналізу, вимірювання, оцінки та коментарів, які відповідають на запитання у широкому діапазоні вимірів, пов'язаних із структурою бізнесу, фінансовою структурою та структурою капіталу.

мацевтичного підприємства та відображає конкретне розуміння його фінансово-економічної ситуації за допомогою комплексу показників або комплексного вимірника (інтегрального показника).

Кожен з визначених підходів має свою рацію та може використовуватись у відповідності до мети дослідження чи управління ефективністю. Більш того, вони можуть бути використані при визначенні класифікації видів ефективності, що пов'язані з діяльністю фармацевтичних підприємств, яку відображено на рис. 2.

Запропонована класифікація видів ефективності у діяльності фармацевтичних підприємств охоплює чотири класифікаційні ознаки та відповідно поділяє їх:

1) за *бізнес-функціями* чи *функціональним підходом* на:

- *фінансову ефективність*, що характеризує ефективність використання інвестицій та інших фінансових ресурсів підприємства та вимірюється такими показниками як рентабельність активів (ROA), рентабельність власного капіталу (ROE), прибуток на акцію (EPS), тощо [29];

- *виробничу ефективність*, що визначає наскільки оптимально підприємство використовує свої фактори виробництва для отримання доходу [30];

- *логістичну ефективність*, що показує наскільки ефективно логістична служба (канал) підприємства виконує свою основну функцію – просування продукції від виробника до споживача [31];

- *маркетингова ефективність*, що комплексно характеризує ефективність маркетингової діяльності підприємства [32], тощо;

2) за *виміром* чи *аналітичним підходом* на:

- *структурну ефективність*, що характеризує здатність існуючої структури управління підприємством забезпечувати досягнення встановлених цілей з оптимальними витратами ресурсів [33];

- *динамічну ефективність*, що характеризує зміни у ефективності діяльності підприємства у часі за допомогою відповідних індексів [33];

- *абсолютну ефективність*, що характеризує загальну віддачу від використання ресурсів і витрат на підприємстві [33];

- *відносну ефективність*, що характеризує співвідношення рівня витрат і якості на підприємстві у порівнянні з іншими підприємствами галузі [34], тощо;

3) за *об'єктом* управління чи *цільовим підходом* на:

- *організаційну ефективність*, що характеризує здатність підприємства легко і оперативно адаптуватися до змін у навколишньому середовищі, а також продуктивно та економічно використовувати свої ресурси для реалізації прийнятої структури цілей [35];

- *ефективність підрозділу* підприємства (відділу, цеху, дільниці, філіалу, тощо), що характеризує здатність підрозділу продуктивно та економічно використовувати свої ресурси для досягнення визначених для нього цілей;

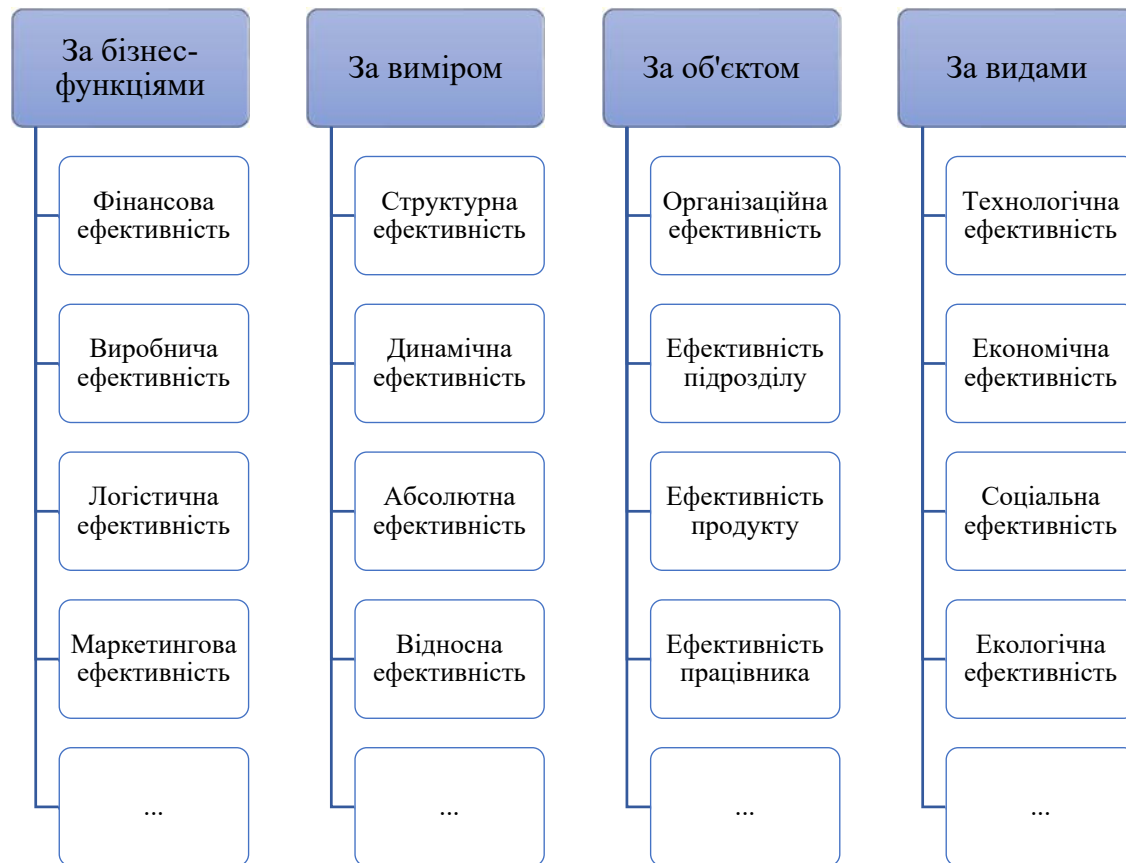

Рис. 2. Класифікація видів ефективності у діяльності фармацевтичних підприємств

Джерело: авторська розробка

– *ефективність продукту* (продукції, послуг, робіт) підприємства, що характеризує вигідність виробництва продукту для підприємства та його здатність приносити прибуток;

– *ефективність працівника* підприємства, що характеризує здатність працівника продуктивно використовувати ресурси задля досягнення визначених для нього цілей;

4) *за видами* ефективності чи комплексним підходом, що розкриває різні аспекти діяльності підприємства на:

– *технологічну ефективність*, що визначається відношенням фізичних обсягів продукції до витрачених ресурсів на її виробництво [18];

– *економічну ефективність*, що характеризується вартісними показниками та залежить від кількості та цін на ресурси та продукцію [18];

– *соціальну ефективність*, що відображає ступінь задоволення потреб споживачів у продукції, а також рівень задоволення працівників у процесі виробництва [36];

– *екологічну ефективність*, що характеризує економічні відносини між підприємством та оточуючим середовищем та дає можливість виявити негативні наслідки впливу виробничої діяльності переробних підприємств на оточуюче середовище, збитки галузі, пов'язані із погіршенням природних

умов, а також визначити результативність заходів з охорони навколишнього середовища і відтворення ресурсів природи [37].

Втім, комплексного поняття, що відображало б сутність та багатогранність ефективності діяльності фармацевтичних підприємств у науковій літературі й досі не існує. Тому, враховуючи розглянуті аспекти та особливості функціонування представників фармацевтичної галузі нами було визначено це поняття з позицій менеджменту наступним чином: *Ефективність діяльності фармацевтичних підприємств* – це комплексна та багатоаспектна управлінська категорія, що характеризує здатність фармацевтичного підприємства досягати стратегічних та тактичних цілей, продуктивно та економічно використовувати ресурси (фінансові, трудові, матеріально-технічні, нематеріальні), відповідати потребам суспільства (соціальним), власників (економічним) та навколишнього середовища (екологічним).

Таке визначення є більш широким аніж усі поняття, що розглянуті на рис. 1 тому, що воно враховує не тільки інтереси власників та керівників підприємства, але й інтереси працівників, споживачів та потребу у збереженні навколишнього середовища, які дуже важливі, враховуючи специфіку роботи фармацевтичних підприємств, продукція яких має бути якісною та приносити користь суспільству.

Висновки і пропозиції. Дослідження теоретичних аспектів ефективності у діяльності фармацевтичних підприємств дозволило отримати наступні результати:

виділено п'ять основних підходів до розуміння ефективності діяльності фармацевтичних підприємств, а саме: функціональний, цільовий, проблемний, аналітичний та комплексний;

у відповідності до цих виділених підходів ефективність класифіковано за бізнес-функціями, виміром, об'єктами управління та видами і визначено 16 її основних видів;

сформульовано поняття ефективності діяльності фармацевтичних підприємств як комплексної та багатоаспектної управлінської категорії, що характеризує здатність фармацевтичного підприємства досягати стратегічних та тактичних цілей, продуктивно та економічно використовувати ресурси, відповідати потребам суспільства, власників та навколишнього середовища.

Таким чином, на відміну від існуючих у теорії підходів, визначені теоретичні аспекти враховують не тільки інтереси власників та керівників підприємств, але й інтереси працівників, споживачів та навколишнього середовища, які є дуже важливими у роботі фармацевтичних підприємств.

Література:

- You, T., Chen, X., & Holder, M. E. (2010). Efficiency and its determinants in pharmaceutical industries: ownership, R&D and scale economy. *Applied Economics*, 42(17), 2217–2241. DOI: <https://doi.org/10.1080/00036840701765445>.
- Gascón, F., Lozano, J., Ponte, B., & de la Fuente, D. (2017). Measuring the efficiency of large pharmaceutical companies: an industry analysis. *The European Journal of Health Economics*, 18(5), 587–608. DOI: <https://doi.org/10.1007/s10198-016-0812-3>.
- Hashimoto, A., & Haneda, S. (2008). Measuring the change in R&D efficiency of the Japanese pharmaceutical industry. *Research policy*, 37(10), 1829–1836. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.respol.2008.08.004>.
- Pannu, H. S., Dinesh Kumar, U., & Farooque, J. A. (2011). Efficiency and productivity analysis of Indian pharmaceutical industry using data envelopment analysis. *International Journal of Operational Research*, 10(1), 121–136.
- Rahman, M., Rodríguez-Serrano, M. Á., & Lambkin, M. (2020). Advertising efficiency and profitability: evidence from the pharmaceutical industry. *Industrial Marketing Management*, 89, 619–629. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.indmarman.2019.02.001>.
- Mazumdar, M. (2013). *Performance of pharmaceutical companies in India: a critical analysis of industrial structure, firm specific resources, and emerging strategies*. Springer-Verlag, Berlin, 201.
- Kappe, E.R. (2011, June 24). *The Effectiveness of Pharmaceutical Marketing* (No. EPS-2011-239-MKT). ERIM Ph.D. Series Research in Management. Erasmus Research Institute of Management. URL: <http://hdl.handle.net/1765/23610>.
- Рикардо Д. Начала политической экономики и налогового обложения: избранное. Москва : Эксмо, 2007. 960 с.
- Маркс К., Ф. Энгельс (1987). *Избранные соч.: в 9 т.*, Политиздат, Москва, 7, 811.
- Маршалл А. Основы экономической науки. Москва : Литрес, 2017. 832 с.
- Кларк Дж. Б. Распределение богатства. Москва : Экономика, 1992. 447 с.
- Pareto V. (2014). *Manual of political economy: a critical and variorum edition*. Oxford University Press, Oxford, 720.

- Тейлор Ф. У. Принципы научного менеджмента. Пер. с англ. А. И. Зак. Москва : Контроллинг, 2011. 104 с.
- Drucker P.F. *The Effective Executive* (Harperbusiness Essentials) / P.F. Drucker. – New York: HarperCollins, 2009. – 208 p.
- Алшарф І. А. М. Формування механізму управління ефективністю діяльності медичних підприємств та установ : дис. ... канд. екон. наук : 08.00.04. Чернігів, 2010. 239 с.
- Гончарук А. Г. Методологические основы оценки и управления эффективностью предприятия : монография. Одесса : Астропринт, 2008. 288 с.
- Горобець Т.А. Фінансовий механізм управління ефективністю діяльності підприємств малого та середнього бізнесу. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Економіка і менеджмент*. 2021. Вип. 50. С. 66–74.
- Лазарева Н. О., Гончарук А. Г. Гносеологічні аспекти ефективності діяльності підприємства. *Економічний форум*. 2015. № 2. С. 216–222.
- Boideanu D. M., Pugna I. B. The analysis of the influence factors affecting the performance of pharmaceutical companies. *Theoretical and Applied Economics*. 2014. Vol. 21. No. 7. P. 23–42.
- Shin K., Lee D., Shin K., Kim E. (2018). Measuring the efficiency of US pharmaceutical companies based on open innovation types. *Journal of Open Innovation: Technology, Market, and Complexity*. Vol. 4. No. 3. P. 34.
- Shah S. A., Shah M. H., Matloob S., Abbas S. I. (2021). Managing Organizational performance of pharmaceutical SMEs in Indonesia: Examining the Role of Entrepreneurial Orientation and Organizational Learning in a Mediated Model. *Annals of Contemporary Developments in Management & HR*. Vol. 3 No. 1. P. 24–32.
- Syoemantri Y. F., Azis Y., Rivani I., Khaltum U., Sihotang J. Improving Business Performance through Innovation Strategy and Total Quality Management practice: Survey on the Pharmaceutical Industry In Indonesia. *Hasanuddin Economics and Business Review*. 2021. Vol. 4. No. 3. P. 1–12.
- Yıldız S., Karakaş A. Defining methods and criteria for measuring business performance: a comparative research between the literature in Turkey and foreign. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*. 2012. Vol. 58. P. 1091–1102.
- Ngari J. M., Gichira R. Human capital and business performance of pharmaceutical firms in Kenya. *Journal of Human Resource and Entrepreneurship Development*. 2012. Vol. 4. No. 1. P. 1–16.
- Karimi J. N. Relationship between Systems and Programs and Business Performance of Pharmaceutical Firms in Nairobi County. *International Journal of Professional Practice*. 2019. Vol. 7. No. 2. P. 49–57.
- Hult G. T. M., Hurley R. F., Knight G. A. Innovativeness: Its antecedents and impact on business performance. *Industrial Marketing Management*. 2004. Vol. 33. No. 5. P. 429–438.
- Wongwanich B., Jermittiparsert K., Chienwattanasook K. The Mediating Role of Performance Management System in the Relationship of Enterprise Risk Management System and Financial Performance in the Pharmaceutical Industry of Thailand. *Psychology and Education Journal*. 2021. Vol. 58. No. 2. P. 1927–1939.
- Kocaoğlu B., Küçük A. Evaluation of the performance of companies operating in the pharmaceutical sector for Reverse Logistics applications with TOPSIS and MOORA Methods. *Journal of Transportation and Logistics*. 2019. Vol. 4. No. 1. P. 11–30.
- Amin S., Aslam S., Majid Makki M. A. Intellectual Capital and Financial Performance of Pharmaceutical Firms in Pakistan. *Pakistan Journal of Social Sciences*, 2014. Vol. 34. No. 2. P. 433–450.
- Гальчинський Л. Ю., Чвертко О. В. Визначення відносної виробничої ефективності нафтових компаній з різним відсотком власності уряду. *Культура народів Причорномор'я*. 2012. № 220. С. 18–21.
- Корольчук О. П., Сиваненко Г. П., Торопков В. М. Оцінювання логістичної ефективності каналів розподілу. *Збірник наукових праць Черкаського державного технологічного університету. Сер.: Економічні науки*. 2010. № 26(1). С. 43–46.
- Соболев В. Л. Сутність маркетингової ефективності в системі управління маркетинговою діяльністю підприємства. *Економічна стратегія і перспективи розвитку сфери торгівлі та послуг*. 2015. № 1. С. 322–334.
- Лазарева Н. О. Організаційно-економічний механізм управління ефективністю діяльності виноробних підприємств : дис. ... канд. екон. наук : 08.00.04. Одеса, 2017. 213 с.

34. Jing B. On the Profitability of Firms in a Differentiated Industry. *Marketing Science*, 2006. Vol. 25. No. 325. P. 248–259.
35. Максименко А. Г., Проскурня А. І. Оцінка ефективності управлінської праці в сільськогосподарських підприємствах Баштанського району. *Modern Economics*, 2018. Вип. 12. С. 140–145. DOI: [https://doi.org/10.31521/modecon.V12\(2018\)-21](https://doi.org/10.31521/modecon.V12(2018)-21).
36. Струс Л. А., Чеснік Н. М. Ефективність діяльності підприємств харчової промисловості: теоретичні аспекти. *Подільський науковий вісник*. 2018. № 4. С. 79–86.
37. Соломчук Л. М. Аналіз діяльності підприємницьких організацій з метою підвищення ефективності розвитку малого підприємництва в Україні. *Наукові праці НУХТ*. 2012. № 42. Т. 1. С. 134–139.
19. Boldeanu D. M., Pugna I. B. (2014) The analysis of the influence factors affecting the performance of pharmaceutical companies. *Theoretical and Applied Economics*. Vol. 21. No. 7. P. 23–42.
20. Shin K., Lee D., Shin K., Kim E. (2018) Measuring the efficiency of US pharmaceutical companies based on open innovation types. *Journal of Open Innovation: Technology, Market, and Complexity*. Vol. 4. No. 3. P. 34.
21. Shah S. A., Shah M. H., Matloob S., Abbas S. I. (2021) Managing Organizational performance of pharmaceutical SMEs in Indonesia: Examining the Role of Entrepreneurial Orientation and Organizational Learning in a Mediated Model. *Annals of Contemporary Developments in Management & HR*. Vol. 3. No. 1. P. 24–32.
22. Syoemantri Y. F., Azis Y., Rivani I., Khaltum U., Sihotang J. (2021) Improving Business Performance through Innovation Strategy and Total Quality Management practice: Survey on the Pharmaceutical Industry In Indonesia. *Hasanuddin Economics and Business Review*. Vol. 4. No. 3. P. 1–12.
23. Yıldız S., Karakaş A. (2012) Defining methods and criteria for measuring business performance: a comparative research between the literature in Turkey and foreign. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*. Vol. 58. P. 1091–1102.
24. Ngari J. M., Gichira R. (2012) Human capital and business performance of pharmaceutical firms in Kenya. *Journal of Human Resource and Entrepreneurship Development*. Vol. 4. No. 1. P. 1–16.
25. Karimi J. N. (2019) Relationship between Systems and Programs and Business Performance of Pharmaceutical Firms in Nairobi County. *International Journal of Professional Practice*. Vol. 7. No. 2. P. 49–57.
26. Hult G. T. M., Hurley R. F., Knight G. A. Innovativeness: Its antecedents and impact on business performance. *Industrial Marketing Management*. 2004. Vol. 33 No. 5. P. 429–438.
27. Wongwanich B., Jermstittiparsert K., Chienwattanasook K. (2021) The Mediating Role of Performance Management System in the Relationship of Enterprise Risk Management System and Financial Performance in the Pharmaceutical Industry of Thailand. *Psychology and Education Journal*. Vol. 58. No. 2. P. 1927–1939.
28. Kocaoglu B., Küçük A. (2019) Evaluation of the performance of companies operating in the pharmaceutical sector for Reverse Logistics applications with TOPSIS and MOORA Methods. *Journal of Transportation and Logistics*. Vol. 4. No. 1. P. 11–30.
29. Amin S., Aslam S., Majid Makki M. A. (2014) Intellectual Capital and Financial Performance of Pharmaceutical Firms in Pakistan. *Pakistan Journal of Social Sciences*. Vol. 34. No. 2. P. 433–450.
30. Halchynskiy L. Yu., Chvertko O. V. (2012) Vyznachennia vidnosnoi vyrobnychoi efektyvnosti naftovykh kompanii z riznym vidstomkom vlasnosti uriadu. *Kultura narodov Prychernomoria*. № 220. P. 18–21.
31. Korolchuk O. P., Syvanenko H. P., Toropkov V. M. (2010) Otsiniuvannia lohistychnoi efektyvnosti kanaliv rozpodilu. *Zbirnyk naukovykh prats Cherkaskoho derzhavnoho tekhnolohichnoho universytetu. Ser.: Ekonomichni nauky*. № 26(1). P. 43–46.
32. Sobolev V. L. (2015) Sutnist marketynhovoï efektyvnosti v systemi upravlinnia marketynhovoï diialnistiu pidpriemstva. *Ekonomichna stratehiia i perspektyvy rozvytku sfery torhivli ta posluh*. № 1. P. 322–334.
33. Lazareva N. O. (2017) Orhanizatsiino-ekonomichni mekhanizm upravlinnia efektyvnosti diialnosti vynorobnykh pidpriemstv : dys. ... kand. ekon. nauk : 08.00.04. Odesa, 213 p.
34. Jing B. (2006) On the Profitability of Firms in a Differentiated Industry. *Marketing Science*. Vol. 25. No. 325. P. 248–259.
35. Maksymenko A. H., Proskurnia A. I. (2018) Otsinka efektyvnosti upravlinskoi pratsi v silskohospodarskykh pidpriemstvakh Bashtanskoho raionu. *Modern Economics*. № 12. P. 140–145. DOI: [https://doi.org/10.31521/modecon.V12\(2018\)-21](https://doi.org/10.31521/modecon.V12(2018)-21).
36. Strus L. A., Chesnik N. M. (2018) Efektyvnist diialnosti pidpriemstv kharchovoï promyslovosti: teoretychni aspekty. *Podilskyi naukovyi visnyk*. № 4. P. 79–86.
37. Solomchuk L. M. (2012) Analiz diialnosti pidpriemnytskykh orhanizatsii z metoiu pidvyshchennia efektyvnosti rozvytku maloho pidpriemnytstva v Ukraini. *Naukovi pratsi NUKhT*. № 42 T. 1. P. 134–139.

References:

1. You, T., Chen, X., & Holder, M. E. (2010) Efficiency and its determinants in pharmaceutical industries: ownership, R&D and scale economy. *Applied Economics*, 42(17), 2217–2241. DOI: <https://doi.org/10.1080/00036840701765445>
2. Gascón, F., Lozano, J., Ponte, B., & de la Fuente, D. (2017) Measuring the efficiency of large pharmaceutical companies: an industry analysis. *The European Journal of Health Economics*, 18(5), 587–608. DOI: <https://doi.org/10.1007/s10198-016-0812-3>.
3. Hashimoto, A., & Haneda, S. (2008) Measuring the change in R&D efficiency of the Japanese pharmaceutical industry. *Research policy*, 37(10), 1829–1836. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.respol.2008.08.004>.
4. Pannu, H. S., Dinesh Kumar, U., & Farooque, J. A. (2011). Efficiency and productivity analysis of Indian pharmaceutical industry using data envelopment analysis. *International Journal of Operational Research*, 10(1), 121–136.
5. Rahman, M., Rodríguez-Serrano, M. Á., & Lambkin, M. (2020) Advertising efficiency and profitability: evidence from the pharmaceutical industry. *Industrial Marketing Management*, 89, 619–629. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.indmarman.2019.02.001>.
6. Mazumdar, M. (2013). *Performance of pharmaceutical companies in India: a critical analysis of industrial structure, firm specific resources, and emerging strategies*. Springer-Verlag, Berlin, 201.
7. Kappe, E.R. (2011, June 24) *The Effectiveness of Pharmaceutical Marketing* (No. EPS-2011-239-MKT). *ERIM Ph.D. Series Research in Management*. Erasmus Research Institute of Management. URL: <http://hdl.handle.net/1765/23610>.
8. Rikardo D. (2007) Nachala politicheskoy ekonomiki i nalogovogo oblozheniya: izbrannoe. Moscow: Eksmo, 960 p.
9. Marks K., Engels F. (1987) *Izbrannyye soch.: v 9 t., Politizdat, Moscow*, 7, 811.
10. Marshall A. (2017) *Osnovy konomicheskoy nauki*. Moscow: Litres, 832 p.
11. Klark Dzh. B. (1992). *Raspredelenie bogatstva*. Moskva : Ekonomika, 447 p.
12. Pareto V. (2014) *Manual of political economy: a critical and variorum edition*. Oxford University Press, Oxford, 720 p.
13. Teylor F. U. (2011) *Printsipy nauchnogo menedzhmenta*. Per. s angl. A. I. Zak. Moscow: Kontrolling, 104 p.
14. Drucker P.F. (2009) *The Effective Executive* (Harperbusiness Essentials) / P.F. Drucker. New York: HarperCollins, 208 p.
15. Alsharf I. A. M. (2010) *Formuvannia mekhanizmu upravlinnia efektyvnosti diialnosti medychnykh pidpriemstv ta ustanov : dys. ... kand. ekon. nauk : 08.00.04*. Chernihiv, 239 p.
16. Goncharuk A. G. (2008) *Metodologicheskie osnovy otsenki i upravleniya effektivnostyu predpriyatiya : monografiya*. Odessa : Astroprint, 288 p.
17. Horobets T.A. (2021) *Finansoviy mekhanizm upravlinnia efektyvnosti diialnosti pidpriemstv maloho ta serednoho biznesu. Naukovyi visnyk Mizhnarodnoho humanitarnoho universytetu. Seriya: Ekonomika i menedzhment*. Vyp. 50. P. 66–74.
18. Lazareva N. O., Honcharuk A. H. (2015) *Hnoseolohichni aspekty efektyvnosti diialnosti pidpriemstva. Ekonomichnyi forum*. № 2. P. 216–222.

Summary. The article considered the essence of the category of efficiency in relation to the activities of pharmaceutical enterprises. The authors identified the genesis and development of this concept, its formation and the relationship between its characteristics and factors in terms of management. In particular, the essence and connections between the concepts of efficiency, effectiveness, productivity, profitability, and performance, which are used in the scientific and managerial literature, are established. Systematizing the existing definitions in the theory, the authors identified the five main approaches to understanding the efficiency of pharmaceutical enterprises: functional approach, target approach, problem approach, analytical approach, and complex approach. According to them, efficiency is classified by business functions, measurement, management objects and types. Besides, sixteen main types of the efficiency of pharmaceutical enterprises are identified, i.e.: financial efficiency, production efficiency, logistics efficiency, marketing efficiency, structural efficiency, dynamic efficiency, absolute efficiency, relative efficiency, organizational performance, performance of the enterprise division, efficiency of product (products, services, works) of the enterprise, employee performance, technological efficiency, economic efficiency, social efficiency, environmental efficiency. According to the results of the study, the authors provided their own definition of the efficiency of pharmaceutical enterprises as a complex and multifaceted management category that characterizes the ability of the pharmaceutical company to achieve strategic and tactical goals, productively and economically use resources (financial, labor, material and technical, intangible), meet the needs of society (social), owners (economic) and the environment (environmental).

Keywords: enterprise efficiency, pharmaceutical enterprises, approaches, efficiency types, management category.